

ศิลปะตกแต่งกับการสร้างความร่วมมือเพื่อแหล่งท่องเที่ยวชนบท กรณีศึกษาตลาดโบราณร้อยปี ชุมชนคู้งสำเภา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ชัยณรงค์ อริยะประเสริฐ

สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนได้ทบทวนวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศิลปะและการออกแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อแหล่งท่องเที่ยวชนบท” โดยศึกษาและสำรวจพื้นที่เป้าหมายและทดลองสร้างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะหลายรูปแบบ เพื่อวิเคราะห์ผลของกิจกรรมที่สร้างความตระหนักให้ผู้มีส่วนได้เสียต่อยอดสู่กิจกรรมที่กระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ กิจกรรมสตอรี่อาร์ตสร้างจุดเช็คอิน กิจกรรมถ่ายภาพแฟชั่นคอลเลกชันกับรถโบราณ และสตอรี่อาร์ตกิจกรรมสร้างสรรค์เมนูอาหารด้วยวัตถุดิบท้องถิ่น กิจกรรมเขียนภาพทิวทัศน์-วิถีชีวิตชุมชน โดยนักท่องเที่ยวนอกจากการสังเกตและวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมศิลปะตกแต่งสตอรี่อาร์ตสร้างจุดเช็คอิน ในชุมชนริมน้ำเก่าแก่แห่งแรกของอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท สามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้มากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมทางศิลปะอื่นที่ผู้เขียนดำเนินการ เพราะกิจกรรมสตอรี่อาร์ตต้องได้รับความเห็นชอบและยินยอมให้ดำเนินการโดยเจ้าบ้าน ทายาท หรือผู้มีอำนาจ ในอสังหาริมทรัพย์ที่ศิลปินสนใจสร้างสรรค์ในพื้นที่ และด้วยผลของเทคโนโลยีสื่อสารในสังคมออนไลน์ท้องถิ่นสัมพันธ์ปัจจุบันทำให้ชุมชนในท้องถิ่นเกิดการตื่นตัว แบ่งปันและบอกต่อข้อมูลความแปลกใหม่จนกลายเป็นกระแสอย่างรวดเร็ว สร้างโอกาสให้ผู้เขียนสามารถขยายผลสู่การได้รับความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชนร่วมกัน จัดตลาดนัดรองรับผู้สนใจแวะมาท่องเที่ยว กระทั่งสามารถได้รับการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกจากหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นได้สำเร็จ โดยความร่วมมือนี้เป็นไปตามกรอบแนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐกิจ CSV (Creating Shared Value) ที่เป็นการแบ่งปันคุณค่าร่วมกันระหว่างชุมชนเจ้าของพื้นที่และภายนอก

คำสำคัญ: ศิลปะตกแต่ง การสร้างความร่วมมือเพื่อแหล่งท่องเที่ยวชนบท ตลาดโบราณร้อยปี ชุมชนคู้งสำเภา

Decorative arts and collaboration for rural tourism Case Study of Centennial Market, Khung Samphao community, Manorom District, Chainat Province

Chainarong Ariyaprasert

Interior Design Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University

Abstract

In this academic article, the author reviewed the thesis on "Art and Design of Participatory Activities for Rural Attractions". By studying and exploring the target area through experimenting with various art-related activities to analyze the effects of activities which could have raised awareness among stakeholders towards activities that stimulating the community economy. Cosplay fashion photo shoot with vintage cars and street art, creation of dishes with local ingredients, and landscape painting activity-community life painted by tourists. From the observation and analysis of the results, it was found that street art activity had been ranked as the first check-in point in the old waterfront community of Manorom District, Chai Nat province, and could be regarded as the activity which generated the most participation in comparison to other artistic activities conducted by the author. The creation of street art required an approval and permission to be carried out by hosts, heirs, or real estate authority of the venue which artists were interested in creating the art on. Based on the effect of communication technology in social media, local relations could have been found established and this could also raise awareness among local communities. This could also base on the fact that sharing the new information had quickly become a trend which helped create more opportunities for authors to expand and gain cooperation both inside and outside the community. This cooperation led to an organization of flea market events to accommodate those who were interested in visiting. In addition, this operation had also successfully been supported by local government agencies. This collaboration was found to be based on the economic theory framework of CSV-Creating Shared Value.

Keywords: Decorative arts, collaboration for rural tourism, Centennial Market, Khung Samphao community

Received: 27 April 2023

Revised: 26 December 2023

Accepted: 29 March 2024

บทนำ

จากการทัศนศึกษาแหล่งท่องเที่ยวชนบทหลายพื้นที่ในเอเชีย สหรัฐอเมริกา และยุโรป พบว่า ศิลปะตกแต่งในปัจจุบันมิได้ตอบสนองเฉพาะการใช้สอยและความงามกายภาพ แต่ยังสามารถตอบสนองรองรับความคาดหวังทางประสบการณ์หลากหลายเชิงบริบทต่าง ๆ ได้ด้วย ตัวอย่าง เช่น การท่องเที่ยวเนิบช้าเชิงอาหาร (Slow Food Tourism) ซึ่งการใช้ศิลปะตกแต่งถูกนำมาใช้ผ่านการกำหนดสัดส่วนองค์ประกอบของวัตถุดิบท้องถิ่นและวิธีปรุงแต่งให้เกิดเป็นรสชาติเฉพาะอย่างพิถีพิถันจากฐานสู่รุ่มกระทั่งกลายเป็นต้นแบบ ดันตำรับ ที่สะท้อนภูมิปัญญาและความยั่งยืนในการจัดการความไม่แน่นอนด้านวัตถุดิบ ส่วนผสมจากผลผลิต และเงื่อนไขต่าง ๆ ในแต่ละฤดูกาลอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ตั้งแต่เทคนิคการจับสัตว์ การเพาะเลี้ยง การถนอมอาหาร การเพาะปลูกพืชผัก การเก็บเกี่ยวผลผลิต เทคนิคการทำให้เจริญเติบโตของงาวม รวมไปถึงการใช้เวลาว่างในวิถีชีวิตเพื่อสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่จับต้องได้ทางอาหาร เครื่องดื่ม ขนม และเพื่อสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ดนตรี การละเล่นพื้นบ้าน เพื่อตอบสนองกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม ล้วนเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่มีความเป็นไปได้ ในการนำมาวิเคราะห์หาโอกาสในการเป็นอำนาจละมุน (Soft Powers) ซึ่งผลที่ได้จะเป็นโอกาส ในการสร้างความน่าสนใจให้กับวิถีชีวิตชนบทจนเกิดเป็นระบบนิเวศ และห่วงโซ่อุปทานของสินค้าและบริการเชิงประสบการณ์ชนบทใหม่ ๆ ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนที่มีทำเล และมีศักยภาพต่อการกระจายรายได้ไปยังผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องโดยร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน การปรับแต่งผลผลิตสินค้า และระบบบริการรองรับ เพื่อนำเสนอประสบการณ์ที่น่าสนใจ และสนับสนุนความยั่งยืนในการท่องเที่ยวชนบท ซึ่งจะเป็นการสร้างนวัตกรรมทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเยื่อนจากผู้สนใจทั้งภายในและภายนอก นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวชนบทยังเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของปลายน้ำในระบบห่วงโซ่คุณค่า ที่ต้องการระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่ต้นน้ำและกลางน้ำที่ต้องพึ่งพาอาศัยและพัฒนาขึ้นร่วมกัน โดยประยุกต์แนวคิดธุรกิจการสร้างสรรค์เชิงแบ่งปันคุณค่าธุรกิจคู่สังคม (Creating Shared Valued: CSV) เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์แหล่งท่องเที่ยวชนบทให้เป็นไปตามผลลัพธ์เป้าหมายที่กลับมาเยือนซ้ำ

ในอดีตที่ผ่านมา ชนบท หมายถึง ส่วนที่อยู่นอกเขตเมืองหรือเขตเทศบาล มีความหนาแน่นประชากรต่ำกว่าในเมือง ประชากรเป็นแบบเดียวกันในลักษณะเชื้อชาติ และความรู้สึก ความแตกต่างทางสังคมและการแบ่งชั้นทางสังคมน้อย แต่จากการศึกษาชนบทปัจจุบันของ กนกวรรณ พวงประยงค์ และ สานิตย์ หนูนิล (2561) พบว่า เทคโนโลยีการเข้าถึงข้อมูลความรู้และข่าวสารทางสังคม การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ทำให้ชนบทมีวิถีชีวิตสมัยใหม่ เปลี่ยนไปจากสังคมชนบทดั้งเดิม ซึ่งมีหลายปัจจัยที่ใช้กำหนดวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมชนบท

สมัยใหม่ โดยปัจจัยที่กำหนดวิถีดำเนินชีวิตสังคมชนบทสมัยใหม่มากที่สุด คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าหากระบบเศรษฐกิจชนบทสมัยใหม่ดี ระบบของวิถีชีวิตในสังคมชนบทสมัยใหม่ก็จะดีไปด้วย

จังหวัดชัยนาทถือเป็นจังหวัดภาคกลางตอนบน นับเป็นชนบทสมัยใหม่ ที่ถูกใช้เป็นทางผ่านสำหรับเดินทางและขนส่งสู่ปลายทางภาคเหนือของประเทศโดยทางหลวงแผ่นดิน จังหวัดชัยนาทมีประชากรน้อยและเศรษฐกิจมีภาวะหดตัว ไม่มีโรงพยาบาลและห้างสรรพสินค้า รายได้หลักมาจากภาคการเกษตร ทั้งที่ส่วนใหญ่อาศัยในเขตเมืองหรือเทศบาล ปัจจุบันมีสะพานและทางหลวงชนบทที่ได้มาตรฐานมากขึ้น สร้างโอกาสเข้าถึงพื้นที่ยังไม่ได้เป็นที่รู้จักคุ้นเคยของผู้คน ซึ่งการพัฒนาองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาท่องเที่ยว คือ การสร้างสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ในพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการเดินทางตลอดจนต่อยอดสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนานโยบายและแผนที่มือนาครองรับร่วมกับจังหวัดอื่นโดยรอบ จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจผู้คนในท้องถิ่นเพื่อสร้างการยอมรับ และสร้างกิจกรรมที่สอดคล้องเหมาะสมให้ประสบความสำเร็จโดยได้รับความร่วมมือจากผู้คน

จึงเป็นที่มาที่ทำให้ผู้เขียนบทความและคณะทำงานได้ริเริ่มกิจกรรมที่อาศัยศิลปะและการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมให้จังหวัดชัยนาทเป็นจุดสนใจให้กลายเป็นเมืองที่ต้องแวะมากยิ่งขึ้น โดยเริ่มสำรวจพื้นที่ ศึกษารูปแบบ และลักษณะของกิจกรรมทางสังคมที่ผู้คนในจังหวัดคาดหวัง ตลอดจนศึกษาลักษณะของศิลปะการออกแบบที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทของผู้คนตามกรอบแนวคิดชนบทสมัยใหม่ที่บทวน ด้วยการทดลองนำศิลปะและการออกแบบเพื่อทำให้เมืองทางผ่านเป็นแหล่งท่องเที่ยวชนบทเมืองที่ขับเคลื่อนสังคมในจังหวัดโดยเริ่มต้นดำเนินการกับกลุ่มเขยชัยนาทและกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจจังหวัดชัยนาทจิตอาสาชื่อว่า “สวัสดีชัยนาท”

จากสวัสดีชัยนาท สู่สะพานมโนรมย์ สตรีทอาร์ตและตลาดโบราณร้อยปีคุ้มสำเภา

“สวัสดีชัยนาท” เป็นกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจจังหวัดชัยนาทจิตอาสาผู้ร่วมกันสร้างสรรค์โดยใช้ทุนส่วนตัวจัดกิจกรรมตลาดนัดในพื้นที่ธรรมชาติที่ค้นหาพื้นที่ที่มีบุคลิกน่าสนใจ เช่น ป่าไผ่ชุมชน ตลาดโบราณ ชุมชนเก่าแก่ ริเริ่มโดยคุณกิตติพล คำนวนวิทย์ บัณฑิตศิลปะจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ผันตัวเป็นพ่อค้าของสะสมที่ตลาดนัดรถไฟ จตุจักร มีภรรยาเป็นคนจังหวัดชัยนาท จึงตัดสินใจเปลี่ยนมาทำงานที่ภูมิภรณ์ของภรรยา ด้วยความที่ชื่นชอบรถเก่าและของสะสม จึงร่วมกับกลุ่มเพื่อนจัดงานขายของที่มีการตกแต่งภายในงานที่มีลักษณะเฉพาะตัวต่างจากตลาดนัดทั่วไป โดยใช้ชื่อว่า “ชัยนาทแดนสวรรค์” คือ ชื่อเพลงที่คุณวิชา เทศธรุณ นักร้องนำคณะสุเทพการบันเทิง ได้แรงบันดาลใจจากมารดาของตนซึ่งเป็นชาวชัยนาท

โดยเพลงนี้คุณวิชาได้สะท้อนถึงความรักและถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกคิดถึงคนรักที่มีอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดชัยนาทมาสร้างสรรค์เป็นเนื้อเพลงได้ในจังหวัดที่สนุกสนาน

เทศกาลชัยนาทแดนสวรรค์ถูกนำเสนอเป็นการจัดเป็นอีเวนท์ในจังหวัดชัยนาทหลายอำเภอ เช่น อำเภอวัดสิงห์ อำเภอมนิรมย์ และอำเภอเมือง เป็นต้น โดยประสบความสำเร็จและเป็นที่รู้จักมากขึ้น ประกอบกับการรวมตัวของเครือข่ายธุรกิจสินค้าอาหารและธุรกิจของคนรุ่นใหม่ในจังหวัดชัยนาทผ่านการติดต่อสื่อสารในสื่อสารสังคมออนไลน์มากขึ้น รวมถึงผู้เขียนบทความซึ่งเป็นเขยชัยนาทและอาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปปะได้เริ่มมีส่วนร่วมนำเสนอกิจกรรมศิลปปะภายในงานช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 โดยมีการเปลี่ยนชื่อจากชัยนาทแดนสวรรค์ มาเป็น “สวัสดีชัยนาท” เพื่อนำเสนอให้จังหวัดชัยนาทเป็นที่รู้จักสู่ภายนอกมากขึ้นเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างการมีส่วนร่วมทั้งในและนอกพื้นที่ ผู้เขียนบทความจึงเกิดแนวคิดการจัดกิจกรรมศิลปปะตกแต่งสตรีตอาร์ต และกิจกรรมศิลปปะตกแต่งประเภทอื่น ได้แก่ กิจกรรมถ่ายภาพแฟชั่นคอสเพลย์กับรถโบราณและสตรีตอาร์ต กิจกรรมสร้างสรรค์เมนูอาหารด้วยวัตถุดิบท้องถิ่น และกิจกรรมเขียนภาพทิวทัศน์-วิถีชีวิตชุมชนโดยนักท่องเที่ยวก มาใช้ในการนำเสนอชุมชนที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมของผู้มีส่วนได้เสียทั้งภายในและภายนอก โดยสำรวจเปรียบเทียบศักยภาพของเส้นทางระหว่างถนนข้าวปลุก ตำบลนางสีห์-ท่าชัย ซึ่งถือเป็นเส้นทางเศรษฐกิจการเกษตรของจังหวัด กับเส้นทางเชื่อมโยงสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุนการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดผ่านสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา-สะแกกรัง ที่ตำบลคู้สำเภา อำเภอมนิรมย์ ซึ่งเชื่อมสู่ตำบลท่าซุง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งเดิมถือเป็นจังหวัดชนบทภาคกลางตอนบน

จากการศึกษาประวัติเบื้องต้น พบว่า สะพานใหม่ที่เชื่อมจังหวัดชัยนาท สู่จังหวัดอุทัยธานีนั้นเกิดขึ้นทดแทนการสัญจรข้ามโดยเรือข้ามฟากและแพขนานยนต์ที่ใช้สัญจรของผู้คนเพื่อข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำสะแกกรัง ระหว่างผู้คน 2 กลุ่มน้ำ ในจังหวัดอุทัยธานี บ้านท่าซุงและบ้านคู้สำเภา มายาวนานกว่า 60 ปี ในยุคที่คนยังสัญจรทางน้ำ และยังไม่มีเขื่อนเจ้าพระยาในอดีตชุมชนคู้สำเภามีความร่ำรวยและเจริญรุ่งเรืองมากจากการขนถ่ายสินค้า เพราะใช้เป็นขึ้นदानเรือสำเภาสำหรับขนถ่ายสินค้าลงเรือเล็กเพื่อขึ้นไปยังแหล่งชุมชนอื่น ๆ โดยในชุมชนเองมีตลาดคู้สำเภา มีโรงภาพยนตร์และโรงแรมเคียงส่งาที่เก่าแก่กว่า 90 ปี ในอดีตมีท่าสำหรับผูกแพอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก มีเรื่องเล่าว่าศิลปินแห่งชาติราชินีลูกทุ่งของไทย ผ่องศรี วรนุช สมัยเด็กก็อาศัยในเรือนแพที่ผูกอยู่หน้าศาลเจ้ากวนอู้คู้สำเภาแห่งนี้เอง ชุมชนแห่งนี้เชื่อมต่อการสัญจรและความเจริญในทุก ๆ ด้าน เป็นท่ารถสองแถวไปสู่ชุมชนโดยรอบ ซึ่งประกอบไปด้วยสถานศึกษาแผนใหม่โดยโรงเรียนอุลิตไพบุลย์ชนูปถัมภ์ การรักษาพยาบาลแผนใหม่ที่ทันสมัยโดยโรงพยาบาลคริสเตียนมนิรมย์ที่รักษาโรคทั่วไปและที่สามารถรักษาโรคเรื้อรังที่ทันสมัยที่สุด

ของภาคกลางตอนบนตั้งแต่ พ.ศ. 2468 (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นคลินิก และโรงเรียนนานาชาติ คริสเตียนมโนรมย์) และสถานีรถไฟที่อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้วยคุณค่าของชุมชนแห่งนี้ สร้างความสนใจแก่ผู้เขียนบทความในการทดลองจัดกิจกรรมศิลปะตกแต่งสถานที่ ประกอบด้วย กิจกรรมศิลปะสตรีตอาร์ต กิจกรรมนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะการออกแบบร้านค้าและโฮมสเตย์ บ้านเก่าในชุมชนคุ้มสำเภา เพื่อสร้างจุดดึงดูดแก่นักท่องเที่ยว

ภาพที่ 1 ภาพโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ตลาดและนิทรรศการศิลปะการออกแบบตกแต่ง ร้านค้ากิจกรรมศิลปะตกแต่งสตรีตอาร์ต และภาพผู้นำในชุมชนตำบลคุ้มสำเภา

โดยปัจจุบันกิจกรรมการนำศิลปะตกแต่ง หรือ Decorative Arts มาใช้สร้างภาพลักษณ์ความดึงดูดใจในสถานที่ มักใช้สาธารณศิลป์ประเภทที่เรียกกันทั่วไปว่า สตรีตอาร์ต (Street Art) มาทำหน้าที่ชุบชีวิตให้กับสถาปัตยกรรมในฐานะมรดกของเมือง จากบทความในเว็บไซต์ (สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2563) กล่าวไว้ว่าบ่อยครั้งที่ศิลปะสตรีตอาร์ตในชุมชนจะถูกนำมาใช้งานตกแต่งสถานที่ร่วมกับการใช้ศิลปะตกแต่งประเภทอื่นให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทหรือเนื้อหา ของสถานที่ ศิลปะสตรีตอาร์ตจะสร้างมาจากความตั้งใจของศิลปินที่ต้องการให้สาธารณชนได้พบ และเข้าถึงงานของศิลปินโดยเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เห็นหรือรู้สึกต่อชิ้นงานนั้น

ภาพที่ 2 ศิลปะตกแต่งสตรีตอาร์ตบนผนังที่พักอาศัย ได้รับอนุญาตดำเนินการในชุมชนคั้งลำภา

สำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปในปัจจุบันมักใช้สตรีตอาร์ตเป็นจุดสำหรับการถ่ายภาพตนเอง โดยมีสตรีตอาร์ตเป็นฉากหลังที่เรียกกันว่า Selfie เพื่อทำการโพสต์ภาพและเช็คอินสถานที่นั้นในโซเชียลมีเดีย และการมีส่วนร่วมในการบันทึกเป็นภาพถ่ายก็พัฒนากิจกรรมเชิงสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดเป็นกิจกรรมการถ่ายภาพแฟชั่นการแต่งกายคอสเพลย์แฟนซี ในกิจกรรมศิลปะตกแต่งที่คั้งลำภา นี้ เป็นแฟชั่นแนวย้อนยุค เพื่อทดลองตรวจสอบความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้คนในสังคมชนบทสมัยใหม่ โดยพบว่าได้รับความสนใจจากกลุ่มคนที่สะสมและชื่นชอบรถโบราณ กลุ่มถ่ายภาพและแต่งกาย นัดหมายร่วมกิจกรรมถ่ายภาพกับจุดเช็คอินสตรีตอาร์ต คั้งลำภา ร่วมกับกิจกรรมที่จัดโดยผู้เขียนบทความด้วย

ภาพที่ 3 บรรยากาศกิจกรรมศิลปะถ่ายภาพแฟชั่นคอสเพลย์ เพื่อประชาสัมพันธ์ชุมชนคั้งลำภา

ภาพที่ 4 กิจกรรมศิลปะตกแต่งสถานที่โดยรถโบราณให้เข้ากับบรรยากาศเพื่อกิจกรรมถ่ายภาพแฟชั่นคอลเลกชันประชาสัมพันธ์จังหวัดและตลาดโบราณร้อยปีคุ้มสำเภา

ศิลปะการวาดภาพสตรีตอาร์ตมักสร้างสรรค์โดยศิลปินที่ได้รับการฝึกฝนหรือมีความรู้ในเชิงศิลปะการวาดภาพ วัสดุอุปกรณ์การสร้างงานมีหลายอย่างแตกต่างกัน ด้วยความที่ต้องใช้ทั้งระยะเวลาและพื้นที่ในการทำงานมากกว่าศิลปะกราฟิตี้ งานสตรีตอาร์ตในชุมชนจึงสร้างขึ้นในพื้นที่ที่ได้รับการอนุญาต หรือได้รับการสนับสนุนให้สร้างงานขึ้นเป็นส่วนมาก เช่น กิจกรรมศิลปะสตรีตอาร์ตคุ้มสำเภา ได้รับอนุญาตจากเจ้าของสถานที่ในชุมชนเป็นรายปี โดยการทำโครงการและประสานงานจากผู้เขียนบทความที่เป็นเชชชนาตโดยได้รับความไว้วางใจในชุมชน

งานสตรีตอาร์ตในประเทศไทยถูกนำมาใช้เป็นต้นทุนในการต่อยอดสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์หลายรูปแบบ ใช้เป็นเครื่องมือปรับภูมิทัศน์ชุมชน พลิกฟื้นจากภาพความทรุดโทรมสู่ชุมชนที่สวยงาม สร้างแรงดึงดูดด้านการท่องเที่ยว สื่อสารอัตลักษณ์ชุมชน ปัจจุบันเรื่องราวที่ถูกสร้างขึ้นโดยสตรีตอาร์ตมากที่สุดในประเทศไทย คือ เรื่องราวที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน โดยสตรีตอาร์ตจะทำหน้าที่สื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างชัดเจนและเข้าใจได้ง่ายในหมู่นักท่องเที่ยวยุคใหม่ เนื่องจากสื่อในภาพสามารถจับความสนใจผู้คนในฐานะประสบการณ์ศิลปะในชุมชน ที่สามารถเข้าใจ สัมผัส และเข้าถึงได้ง่ายกว่าศิลปะวัตถุในพิพิธภัณฑ์ที่มีข้อกำหนด ดังนั้น สตรีตอาร์ตที่ได้รับการปรับปรุงพื้นที่และภูมิทัศน์หลายแห่งจึงเกิดผลพลอยได้ด้านการท่องเที่ยว เช่นเดียวกับศิลปะตกแต่งสตรีตอาร์ตในชุมชนคุ้มสำเภา อำเภอสรรคบุรี และในตัวอำเภอเมืองจังหวัดชัยนาท ที่ผู้เขียนบทความในนามกลุ่มสวัสดิ์ชัยนาทริเริ่มขึ้น

ภาพที่ 5 กิจกรรมสร้างจุดเช็คอินสตรีตอาร์ตอำเภอสรรคบุรีที่ประสานงานศิลปินกับสถานที่และชุมชน โดยผู้เขียนบทความในนามกลุ่มสวัสดิ์ชัยนาท

ภาพที่ 6 กิจกรรมสร้างจุดเช็คอินสตรีตอาร์ตตัวจังหวัด ประสานงานศิลปินกับสถานที่และชุมชนโดยผู้เขียนบทความในนามกลุ่มสวัสดิ์ชัยนาท

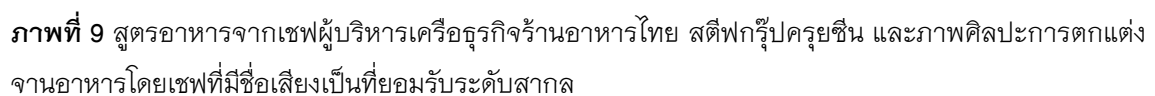
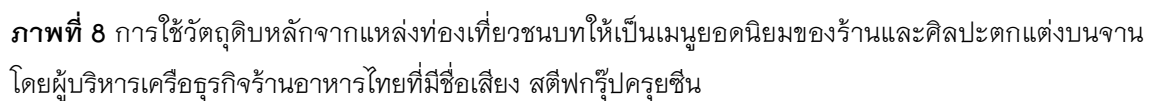
ศิลปะตกแต่งสถานที่ประเภทสตรีตอาร์ต ถูกนำมาใช้ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้ง่ายกว่าสื่อประเภทอื่น การสื่อสารผ่านภาพทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงและเข้าใจพื้นที่การท่องเที่ยวที่ตนเองไปเยือนได้ง่ายขึ้น ทั้งในแง่วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ความเป็นมา โดยไม่ต้องอาศัยความเข้าใจด้านภาษาหลาย ๆ พื้นที่ จึงอาศัยศิลปะแขนงนี้เข้ามาช่วยในการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของเมือง เพื่อปรับให้พื้นที่เหล่านั้นกลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวถือเป็นการ ชูชีวิตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้กลับมามีชีวิตและเป็นมรดกท้องถิ่นที่สำคัญได้อีกครั้ง

การทดลองทางศิลปะที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างจุดดึงดูดการท่องเที่ยวอีกอย่าง คือการทำอาหารและเครื่องดื่ม เพื่อหาความเป็นไปได้ในการสร้างความน่าสนใจให้แหล่งท่องเที่ยว

ชนบทผ่านการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomic/Food Tourism) ซึ่งอาหารเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เน้นประสบการณ์ จากการทบทวนวรรณกรรม การท่องเที่ยวเชิงอาหาร โดย ญาณภา บุญประกอบ และคณะ (2560) พบว่า อาหารสามารถเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวได้ โดยเป็นสิ่งดึงดูดใจได้ดี แต่สิ่งสำคัญที่นักท่องเที่ยวต้องเผชิญ คือ การลิ้มลองรับประทานอาหารท้องถิ่นในจุดหมายปลายทางที่ไม่คุ้นเคย แม้ว่าจะถูกดึงดูดให้สนใจอาหารท้องถิ่นเพียงไรก็ตาม แต่ปัญหา คือ ช่องว่างในการสื่อสาร และความรู้ที่จำกัดของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับอาหารท้องถิ่นที่มีต่อข้อห่วงใยเกี่ยวกับมาตรฐานสุขอนามัย ในขณะที่มีคำถามถึงบทบาทในการเตรียมรับนักท่องเที่ยวของร้านอาหารในท้องถิ่นสำหรับอาหารเพื่อนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่ไม่คุ้นเคย โดยเสนอให้มีคำอธิบายที่ร้านอาหารเพื่อแสดงการใช้วัตถุดิบและวิธีปรุงเพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยวกับอาหารท้องถิ่น และเพื่อใช้พิจารณาความถูกต้องของอาหารและประสบการณ์การทำอาหารที่หลากหลายของสถานประกอบการ (Cohen & Avieli, 2004) เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนบทความคิดออกแบบวิธีศึกษาศิลปะด้านอาหารนี้ โดยความร่วมมือระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านอาหาร 2 แขนง จากผู้บริหารเครือข่ายธุรกิจร้านอาหารไทยที่ประสบความสำเร็จ และจากเชฟชื่อดังจากสถาบันอาหารที่มีชื่อเสียง โดยใช้วัตถุดิบคุณภาพจากชนบทจังหวัดชัยนาทเพื่อสร้างสูตรอาหารที่โดดเด่นที่น่าสนใจ และสูตรอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวที่คุ้นเคย โดยผู้เขียนบทความมีส่วนร่วมทั้ง 2 วิธีสร้างสรรค์อาหาร ตั้งแต่การวิเคราะห์ความคุ้นเคยของผู้บริโภคที่มีผลต่อวัตถุดิบ รสชาติประเภทอาหารและวิธีการนำเสนอในการจัดจาน ถือเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่ายิ่ง

ภาพที่ 7 วัตถุดิบคุณภาพจากชนบท และกิจกรรมการตลาดสร้างสรรค์อาหารโดยความร่วมมือของเชฟและทีมผู้ช่วยร่วมกับคณะผู้เรียนในสถาบันการทำอาหารที่มีชื่อเสียง

กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติการวาดภาพบรรยากาศสถานที่ท่องเที่ยวโดยกลุ่มนักท่องเที่ยวรูปแบบเนิบช้า ที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวด้วยการวาดภาพเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตและผู้คนเป็นการผ่อนคลาย โดยเทศบาลตำบลคิ่งสำเภา โดยได้รับคัดเลือกให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวของสมาชิกในกลุ่มบางกอกสเก๊ตเตอร์ ภายหลังจากปิดประเทศจากภาวะโควิด-19 ไปเกือบ 2 ปี ระหว่างวันที่ 3-4 ธันวาคม พ.ศ. 2565 โดยร่วมจัดในช่วงเทศกาลกาแฟกราฟฟิชั่นนาทโดยกลุ่มสวัสดีชัชนา

ภาพที่ 10 การประชาสัมพันธ์กิจกรรมวาดภาพมโนรมย์ชัยนาทโดยกลุ่มบางกอกสเก็ตเชอร์ส
หมายเหตุ: จาก กลุ่มบางกอก สเก็ตซ์เชอร์ส (Bangkok Sketchers Group), (2563)

ภาพที่ 11 กิจกรรมท่องเที่ยววาดภาพมโนรมย์ชัยนาทโดยกลุ่มบางกอกสเก็ตเชอร์ส

ศิลปะตกแต่งสถานที่นำไปสู่ความร่วมมือสร้างแหล่งท่องเที่ยวชนบทด้วยตนเอง

จากการสรุปผลการเปรียบเทียบกิจกรรมศิลปะตกแต่งกับการมีส่วนร่วม ผู้เขียนบทความพบว่า กิจกรรมศิลปะสตรีตอาร์ตตกแต่งสถานที่จำนวน 13 จุด ในชุมชนริมน้ำตำบลคู้งสำเภามีประสบความสำเร็จมากที่สุดในการสร้างการมีส่วนร่วมและขยายผลสู่กิจกรรมตลาดนัดและมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจุดเช็คอินและท่องเที่ยวตลาดกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนได้มากที่สุด เพราะเป็นชุมชนแรกของจังหวัดชัยนาทที่มีกิจกรรมสตรีตอาร์ต ภาพการวาดระบายสีด้วยสเปรย์ของศิลปิน ถูกจัดทำเป็นคลิปสั้น ๆ นำเสนอลงเพจของชุมชน การแบ่งปันและบอกต่อบรรยากาศระหว่างทำงานของศิลปินถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็ว รายการโทรทัศน์ สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัด และผู้สื่อข่าวท้องถิ่น ต่างเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมระหว่างทำงาน ชุมชนตื่นตัวและสร้างความคาดหวังการใช้ประโยชน์ต่อสาธารณศิลป์ที่เกิดขึ้น ชุมชนเกิดการรวมตัวโดยร้องขอเทศบาลเพื่อเดินไฟประดับชุมชนตลอดความยาวถนนจนถึงหน้าเทศบาล เจ้าของสถานที่ส่วนใหญ่ในชุมชนสงวนความขัดแย้งเพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมตกแต่งสถานที่ ชุมชนเก่าแก่ให้ความร่วมมือกับกลุ่มธุรกิจภายนอกที่เข้าพื้นที่ร่วมกันตกแต่งจัดตลาดโบราณร้อยปีคู้งสำเภในช่วงสุดสัปดาห์ของปลายเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 เพื่อแนะนำจุดเช็คอินสตรีตอาร์ตคู้งสำเภาสู่สาธารณชนในฐานะแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัด ด้วยเสน่ห์ของศิลปะตกแต่งสถานที่สตรีตอาร์ตของเมืองกับบรรยากาศเนิบช้าของชุมชนบ้านริมน้ำชนบทที่เงียบสงบ ร่วมกับกิจกรรมจากผู้คนในชุมชนและกลุ่มธุรกิจจิตอาสาจากสวัสดิ์ชัยนาท เข้าร่วมกิจกรรมจัดตลาดนัดอาหารขนมและเครื่องดื่ม โดยผู้ขอเช่าแบ่งปันหน้าบ้านกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย ร่วมจัดกิจกรรมแสดงดนตรีเปิดหมวก การแสดงนกและสัตว์เลี้ยง สามารถดึงกิจกรรมศิลปะจากกลุ่มเด็กในชุมชนทางน้ำสาคร และกลุ่มคนรักจักรยาน มาเข้าร่วม เจ้าของสถานที่ในชุมชนเปิดการแบ่งปันพื้นที่ใช้สอยบ้านเก่าโดยเปิดเป็นหน้าร้านชั่วคราวสำหรับร่วมกิจกรรมตลาดแสดงสินค้าและนิทรรศการศิลปะและจำหน่ายของที่ระลึก ซึ่งงานที่เกิดขึ้นมีลักษณะคล้ายกับการเอาแรงเอามือกันวิธีวิถีสังคมชนบท ภายหลังจากกิจกรรมทางชุมชนได้จัดประชุมติดตามผลของกิจกรรมโดยได้ข้อสรุปชุมชนให้จัดทำตลาดช่วงวันเสาร์อาทิตย์ทุกต้นเดือนให้ตรงกับตลาดร้อยปีสรรพยา

นอกจากผลสำเร็จของกิจกรรมที่ขับเคลื่อนให้เกิดการมีส่วนร่วมจนสามารถสร้างตลาดโบราณร้อยปีคู้งสำเภได้แล้ว กิจกรรมศิลปะตกแต่งสตรีตอาร์ตชุมชนคู้งสำเภา ยังเป็นจุดเช็คอินท่องเที่ยวในบรรยากาศผ่อนคลายจากภาวะโควิด-19 ในช่วงจัดเทศกาลสงกรานต์ ปี พ.ศ. 2563 จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจที่มีส่วนได้เสียในพื้นที่ ทำให้ทราบว่า คุณนพพร พูลแพ (กบ) ย้ายกลับภูมิลำเนาได้เกิดจุดประกายความคิดเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนคู้งสำเภากับวิสาหกิจชุมชนริเซ่ฟาร์มขึ้น ซึ่งจากแรงบันดาลใจที่ได้รับจากศิลปะตกแต่งจุดเช็คอินสตรีตอาร์ตคู้งสำเภาผู้นำมาสู่การพัฒนาแนวคิดเรื่องแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้น

เป็นแห่งแรก ณ หมู่ที่ 1 ตำบลคู้สำเภา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท โดยเริ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษ บนพื้นที่ 30 ไร่ โดยแบ่งปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ 12 ไร่ และสร้างโรงเรือน ขนาด 8 x 40 เมตร 2 โรงเรือน สำหรับปลูกเมล่อนระบบ GAP (Good Agricultural Practice) โดยเปิดฟาร์มให้เป็นศูนย์การเรียนรู้การเกษตรเชิงอนุรักษ์และให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งดูแลโดยกลุ่มแม่บ้านวิสาหกิจชุมชน ปรับแต่งบ้านในวิสาหกิจชุมชนให้เป็นเรือนพักแรม ชุดสระน้ำและลานขนาดใหญ่รองรับกีฬา กิจกรรมกลางแจ้งและสันหนาท่างน้ำ และลานกางเต็นท์ลักษณะวิสาหกิจการท่องเที่ยวชุมชน ทำให้ชุมชนมีระบบนิเวศน์เครือข่ายรองรับการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น นอกจากนี้ในตัวชุมชนคู้สำเภาเอง จากผลของศิลปะตกแต่งจุดเช็คอินสตรีตอาร์ตในโลกสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้คนในชุมชนเปิดใจมากขึ้นกับผู้มาเยือนจากภายนอกทำให้เกิดการปรับตัวเปิดรับมากยิ่งขึ้น หลายบ้านมีสมาชิกในครอบครัวย้ายกลับเข้ามาหลายหลังปรับตัวโดยเปลี่ยนแปลงการใช้เพื่อรองรับธุรกิจอาหาร เครื่องดื่ม และโฮมสเตย์มากขึ้น ตลอดจนชุมชนได้รับคัดเลือกให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ในโครงการ “ลานมีสุข ณ คู้สำเภา” ต้นแบบลานสุขภาพใกล้บ้าน โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมีส่วนร่วมระบายนีตตกแต่งลานกิจกรรมด้วยตนเองบริเวณหน้าเขื่อนเรียงหิน หน้าศาลเจ้ากวนอู คู้สำเภา รองรับวิถีชีวิตผู้คนหลายช่วงวัยซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการเริ่มต้นด้วยการได้รับความร่วมมือจากสมาชิกภายในชุมชนเพื่อสร้างสรรค์ สาธารณศิลป์เพื่อตกแต่งสถานที่ ได้นำพาไปสู่การเริ่มต้นพัฒนาความคิดและการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้คนในชุมชน นำไปสู่การสร้างความร่วมมือกับภายนอกที่ตามมาหลายโครงการ เป็นการพัฒนาความคิดชุมชนเพื่อผลทางเศรษฐกิจด้วยการเปิดรับผู้มาเยือนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนชนบทสมัยใหม่ที่นำเสนอใจต่อไป

บทสรุป

ศิลปะตกแต่งจากเดิมใช้เพิ่มมูลค่า ในกรณีศึกษาชุมชนคู้สำเภา ได้กลายมาเป็นกลยุทธ์สำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนโดยสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชนในช่วงภาวะผ่อนคลายล็อกดาวน์ จนถึงช่วงเปิดประเทศหลังภาวะโควิด-19 กิจกรรมและผู้คนกระจายตัวทางเศรษฐกิจหมุนเวียนในพื้นที่จากภายนอกที่เข้ามาทั้งแบบระยะสั้น แบบชั่วคราว (Excursion Trip) และทั้งแบบแวะพักผ่อนระยะหนึ่ง (Overnight Trip) โดยสร้างจุดดึงดูดด้วยสภาพแวดล้อม และกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ (Activities & Attractions) เพื่อทำกิจกรรมศิลปะต่าง ๆ เช่น สัรรวจ ถ่ายภาพ และเช็คอิน เป็นต้น บนสื่อสังคมออนไลน์โดยกลุ่มคนทั้งในและนอกพื้นที่ร่วมกันจัดกิจกรรม ที่อาศัยศิลปะตกแต่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ตามมาได้หลายโครงการ เช่น กิจกรรมการถ่ายภาพฟรีเวดดิ้ง กิจกรรมถ่ายภาพแฟชั่นคอลเลกชันกับสตรีตอาร์ตมโนรมย์คู้สำเภา กิจกรรมตกแต่งชุมชนด้วยของเก่าของสะสม และรถยนต์โบราณ

กิจกรรมเดินเที่ยวชุมชน ปั่นจักรยาน วาดภาพในชุมชนกับเพจบางกอกสเก็ตเชอร์ กิจกรรมศิลปะด้านอาหารสร้างสรรค์ และกิจกรรมวาดภาพโดยนักท่องเที่ยวเดินเข้า แต่ไม่มีกิจกรรมใดเลยที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมและสร้างความร่วมมือได้เท่ากับกิจกรรมศิลปะสตรีตอาร์ตตกแต่งสถานที่ เพราะศิลปะตกแต่งสถานที่นี้ได้ช่วยสร้างโอกาสให้กับการเป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งท่องเที่ยวชุมชนใหม่ ทำให้เกิดระบบนิเวศและห่วงโซ่อุปทานใหม่ทางเศรษฐกิจจากสินค้า และบริการเชิงประสบการณ์ร่วมในพื้นที่กับชุมชนและพื้นที่อื่นโดยรอบ เพื่อรับการมาเยือนจากนักท่องเที่ยวผู้สนใจทั้งในและนอกท้องถิ่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ พวงประยงค์ และสณิษฐ์ หนูนิล. (2561). สังคมชนบทไทยสมัยใหม่กับปัจจัยกำหนดวิถีการดำเนินชีวิต. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 44(2), 34-64.
- กลุ่มบางกอก สเก็ตช์เชอร์ส (Bangkok Sketchers Group). (2022, 23 พฤศจิกายน). *การประชาสัมพันธ์กิจกรรมวาดภาพในร่มย่านนาทโดยกลุ่มบางกอกสเก็ตเชอร์*.
<https://www.facebook.com/groups/bksketchers/permalink/10162721176259517/>
- ญาณภา บุญประกอบ, จักรวาล วงศ์มณี, สิริพร เขตเจนการ และโยธิน แสงวงดี. (2560). อาหารพื้นถิ่นกับกลไกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งจังหวัดชัยนาท. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 11, 93-108.
- สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2563, 23 มกราคม). *สตรีตอาร์ต ชูชีวิตมรดกเมืองและสถาปัตยกรรม ศิลปะบนผนังที่ช่วยเพิ่มมูลค่าและสร้างพลวัตให้กับย่านและชุมชน*.
<https://www.asaexpo.org/post/street-art>
- Cohen, E., & Avieli, N. (2004). Food in tourism: Attraction and Impediment. *Annals of Tourism Research*, 31(4), 755-778.